

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Folkbiblioteket - ett rum för socialt arbete?

En kvalitativ studie om platsens betydelse för socialt arbete

Moa Jörgensen

Kandidatuppsats (SOPA 63)
HT 2021
Handledare: Norma Montesino

Abstract

Author: Moa Jörgensen

Title: The public library – a place for social work? A qualitative study about the meaning of place for social work

Supervisor: Norma Montesino

Assessor: Eva Palmblad

The aim of this study was to examine how a change in public space is reflected in the everyday work and routines of the public library and to see what role social work has in this new environment. Semi-structured interviews were conducted with the manager who made the decision to hire a social worker at the library as well as with the, as of writing, only library based social worker in Sweden. Observations also took place in the public library which employs this social worker. The results were analyzed through Oldenburg's theory about Third Place from the 1980's and Littman's theory about Collapsed Place, published in 2021. It was concluded that the public library studied hired a social worker to meet the changing nature of the public library's function in their community. The library is described as a third place, however, it is also stated that for some people the library may function as a first or second place. Using one space to fulfill the needs of other spaces is what Littman describes as a collapsed place. A seemingly homeless person was observed using the library as a first place in which they felt safe enough to rest. An elderly person used the library as a second place as they were observed coming to the library every day and using it to structure the endless hours of their day. Several socially vulnerable groups were identified in the library space, such as people with addiction and mental illness as well as homeless people and lonely elderly people. The social worker has three missions in the public library, an outreaching mission, an educating mission, and a networking mission. In the future it would be interesting to develop a cooperation between universities and their local public libraries to explore this new field further from a Swedish perspective.

Keywords: social work, public library, public space, third place, collapsed place

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemformulering	1
Syfte och frågeställningar.....	3
Bakgrund.....	3
Folkbibliotek idag.....	4
Folkbibliotekets historia	4
Kunskapsläge.....	6
Sökningsförfarande.....	6
Folkbiblioteket som offentligt rum.....	7
Mångfald på bibliotek.....	8
Socialt arbete på bibliotek	10
Teori.....	11
Third Place.....	12
Collapsed Place	14
Metod.....	16
Val av metod.....	16
<i>Intervjuer</i>	17
<i>Observationer</i>	17
Urval.....	18
Tillvägagångssätt.....	19
Bearbetning av materialet.....	21
Tillförlitlighet	22
Forskningsetiska överväganden.....	23
Resultat och analys.....	24
Biblioteket i staden.....	24
Biblioteket som gemensamt rum.....	26
Biblioteket som tredje plats	28
Kollapsad plats	32
Socionomens uppdrag	35
<i>Det uppsökande uppdraget</i>	36
<i>Det fortbildande uppdraget</i>	38
<i>Det nätverksskapande uppdraget</i>	39
Avslutande diskussion.....	39
Referenslista.....	42

Bilagor	46
Bilaga 1 Informationsblad	46
Bilaga 2 Intervjuguider	47
<i>Intervjuguide socionom</i>	47
<i>Intervjuguide enhetschef</i>	48

Inledning

Problemformulering

Det offentliga rummet krymper. Antalet offentliga platser blir färre. Kanadensiska forskare menar att platserna där vi utför dagliga aktiviteter har förändrats, de offentliga platser vi besöker har förändrats (Leckie och Hopkins 2002). Från parker till stora gallerior. Gallerior som ger sken av att vara offentliga platser eftersom de är tillgängliga för, och använda av, allmänheten men är egentligen privatägda, kontrollerade platser till för konsumtion. Gallerior drivs av privata intressen och alla är inte välkomna dit. Tillgänglighet regleras utifrån ägarnas vilja och äventyrar därför neutraliteten för en sann offentlig plats samt begränsar användarens egen kontroll. I det konsumtionsfokuserade samhälle vi lever är de platser där vi numera möter och interagerar med främlingar främst till för nöje och konsumtion. Ökad kameraövervakning och privata vaktbolags övervakande av privatägda, allmänt använda platser är ett tecken på samhällets behov av att säkra dessa platser, göra dem hårdare för att skydda och säkra de som hör hemma där. Detta skapar alienation och motverkar en känsla av tillhörighet i lokalsamhället. Rumslig segregation reflekterar de växande ekonomiska klyftorna. Samhället har övergått till att föredra privata platser där tillgängligheten för allmänheten blir alltmer kontrollerad och segregerad. Den här utvecklingen motverkar sociala interaktioner och mångfald, då främlingar i olika åldrar, från olika klasser, av skilda etniska bakgrunder, kön och religion har färre chanser att umgås på samma fysiska platser (Leckie & Hopkins 2002).

Det sociala arbetet ska främja social förändring och utveckling. Att det offentliga rummet förändras är en konsekvens av att samhället förändras och därför måste det sociala arbetet utvecklas därefter. Dessa förändringar ställer krav på socialarbetare att finnas på andra platser än de traditionella. Enligt International Federation of Social Workers (2014) definieras socialarbetaryrket som “(...) ett praktikbaserat yrke och en akademisk disciplin som främjar social förändring och utveckling, social sammanhållning och bemyndigande och befrielse av människor. Principer om social rättvisa, mänskliga rättigheter, kollektivt ansvar och respekt för mångfald är centrala i socialt arbete. ” Offentliga rum, som inte

bara är tillgängliga för alla utan som också är välkommande för alla är av intresse för socialt arbete eftersom det möjliggör social sammanhållning och bidrar till social rättvisa. Ett offentligt rum där främlingar från olika samhällsklasser, etnicitet, ålder och kön möts är ett rum för mångfald.

Internationella studier visar att förändringar i det offentliga rummet har gjort "public libraries" (på svenska folkbiblioteken) till en allt viktigare plats då det är en av få återstående offentliga platser. De kanadensiska forskarna May och Black (2010) påvisar att folkbiblioteket fyller en viktig roll som offentligt rum i sitt lokalsamhälle. Det är inte bara en plats dit folk kommer för att låna böcker eller annan media utan det är även en plats att socialisera på och få tillgång till teknologi, såsom datorer. Biblioteket beskrivs som en viktig social plats för äldre, familjer, tonåringar och personer med sämre socioekonomiska tillgångar. Aabø och Audunson (2012) som forskat på folkbibliotek i Oslo menar att biblioteket är en plats för mångfald. Folkbiblioteket är dock inte bara en plats där man möter mångfald utan det är även en plats där det inte märks om man är annorlunda eller utanför. Författarna exemplifierar med två personer som sitter vid datorerna, den ena har precis fått ett stort bokkontrakt, den andra är långtidsarbetslös och sitter och söker jobb, utifrån går det inte att se skillnad på dem.

Folkbiblioteken utgör några av de få återstående icke-kommersiella platser där det inte ställs några krav för att få komma in vilket medför att folkbiblioteken i Sverige numera utför uppgifter långt bortom sitt grunduppdrag. Enligt Alnengs (2021) undersökning beror dessa utökade uppdrag även på den tilltagande bristen på medborgarservice i samhället. Att myndigheter och banker hänvisar sina kunder till folkbiblioteken utöver att lokala medborgarkontor stänger ner gör att fler personer kommer till biblioteket och vill ha svar på frågor utanför bibliotekariernas expertis och kompetens (Alneng 2021). Att bibliotekarier hjälper besökare med ansökningar om försörjningsstöd, ger samhällsvägledning, hjälper till att skriva CV och söka arbete (Alneng 2021) pekar på att det inte finns några andra platser där dessa personer kan få hjälp. Ett tecken på att svenska folkbibliotek försöker möta denna förändring är att Stockholms stadsbibliotek i år anställde en socionom till sitt huvudbibliotek (Stockholms stadsbibliotek 2021).

Sverige ligger 12 år efter USA där den första bibliotekssocionomen anställdes i San Fransisco år 2009 (Kelley, Riggelman, Clara & Navarro 2017). I USA har folkbiblioteken sedan länge sökt nya sätt att bemöta besökarens alltmer komplexa behov, såsom hemlöshet, olika funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa (Lloyd 2020). Bibliotekariernas kompetens räckte inte längre till och därför började ett flertal folkbibliotek i bland annat USA och Kanada att anställa socialarbetare.

Med inspiration från San Fransisco har Stockholms stadsbibliotek initierat ett ettårigt pilotprojekt - ”Bibliotekssocionomen”. En socionom har anställts för att arbeta med projektets tre delar som enligt beskrivningen består av: uppsökande, fortbildande och nätverksskapande. Enhetschefen för stadsbiblioteket menar att de utsatta grupperna som söker sig till biblioteken framför allt är: stökiga ungdomar, personer med psykisk ohälsa, missbrukare och hemlösa. Bibliotekarier som blir utsatta för hot om våld och sexuella trakasserier och anställda ordningsvakter har blivit ett vanligt inslag i bibliotekslandskapet. Bibliotekssocionomen ska bli ett alternativ till ordningsvakterna i interaktionen med vissa besökare (Stockholms stadsbibliotek 2021). Denna uppsats fokuserar på hur generella förändringar i samhället i stort speglas i vardagsarbete och rutiner på ett folkbibliotek.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur ett förändrat offentligt rum speglas i folkbibliotekets vardag och vilken roll socialt arbete får i detta nya landskap.

Studiens frågeställningar är:

Hur speglas social förändring i det offentliga rum som folkbiblioteket utgör?

Vilken är socionomens roll på folkbiblioteket och vad består det arbetet av?

Vad är det för social utsatthet som identifieras i de gemensamma rum som finns på folkbiblioteket?

Bakgrund

I denna del ges en bakgrund till folkbibliotekets historia i Sverige. När bibliotek nämns i denna studie är det alltid folkbibliotek som texten hänvisar till.

Folkbibliotek idag

Det finns olika slags offentliga bibliotek förutom folkbibliotek, till exempel sjukhusbibliotek, forskningsbibliotek (exempelvis universitets- och högskolebibliotek) och skolbibliotek (Kungliga biblioteket 2021). Dessa kommer dock inte utgöra någon del av denna studie utan fokus kommer endast vara på folkbibliotek. Detta eftersom, trots att även dessa andra bibliotek är offentliga, inte alltid är tillgängliga för och riktade till allmänheten. Dessa andra bibliotek har vissa specifika grupper som de riktar sig emot, som vårdpersonal, studenter eller skolelever (Kungliga biblioteket 2021).

Folkbiblioteket ska, till skillnad från de andra offentliga biblioteken, vara tillgängligt för alla och anpassa sig efter sina användares behov. Folkbibliotekens verksamhet regleras av bibliotekslagen (SFS 2013:801). Där står bland annat att varje kommun ska ha ett folkbibliotek, tillgängligt för alla. Där står även att folkbiblioteken ska prioritera verksamhet för bland annat nationella minoriteter, personer med funktionsnedsättning samt barn och unga. I Sverige finns 1 109 folkbibliotek i landets 290 kommuner (Kungliga biblioteket 2021). Dessa folkbibliotek är uppdelade i huvudbibliotek och ibland finns även mindre bibliotek som kallas för filialer (Svensk biblioteks förening u.å.).

Folkbiblioteket är ett offentligt, öppet rum där det finns möjlighet att träffa människor som nyttjar någon av bibliotekets olika tjänster eller deltar i något evenemang. Exempel på aktiviteter och evenemang som biblioteken anordnar är språkcaféer, framför allt för nyanlända, sagostunder för barn, författarbesök, läxläsning och IT-kurser. Biblioteket har därför en viktig funktion som mötesplats (Peurell 2021). Peurell (2021) menar även att det fysiska rum som biblioteket utgör blir ännu mer centralt i takt med ökad trångboddhet.

Folkbibliotekets historia

En viktig person i folkbibliotekets historia är Valfrid Palmgren (1877–1967). Hon stod bakom de förslag som under 1900-talet bestämde utvecklingen för de moderna folkbiblioteken i Sverige, hon var en pionjär inom biblioteksvärlden för

sin tid då hon ville göra folkbiblioteken till en plats för *alla* (Lundgren, Myrstener & Wallin 2015). Därför kommer denna del av uppsatsen att till stor del baseras på en monobiografi om Palmgren och hennes bidrag till folkbibliotekens utveckling. Monografien är författad av bibliotekarier och biblioteksforskare. Knut Tynell (1887–1953) bidrog till uppbyggnaden av folkbiblioteken bland annat genom utredningar och olika skrifter han författade, så som *Bibliotek, deras betydelse och skötsel* (Nationalencyklopedin u.å.).

Sockenbiblioteken är den tidigaste formen av folkbibliotek och dessa omnämns redan under tidigt 1800-tal. Under 1800-talet utvecklas en landsbygdsrörelse men biblioteken var fortfarande ofta kommunalt knutna till antingen kyrkan eller folkskolan. Vid sekelskiftet i samband med industrialiseringen skedde dock en förskjutning från sockenbiblioteken på landsbygden till städernas arbetarklass som krävde större medbestämmanderätt i kommun och stat och därmed behövdes en annan typ av bibliotek. Sockenbiblioteken hade haft en tydligt folkbildande roll på landsbygden med litteratur om exempelvis lantbruk medan den industriella tidens bibliotek fick mer ett bildande uppdrag riktat mot den växande arbetarklassen (Tydell 1931).

Vid sekelskiftet var bibliotekens syfte att folkbilda och de riktade sig främst till olika samhällsklasser, exempelvis arbetarebiblioteken, eller folkrörelser med gemensamma intressen, som nykterhetsrörelsen bibliotek (Tydell 1931).

Myrstener (2015a) menar att det som kallades för folkbibliotek i Stockholm i början av 1900-talet var små bibliotek som endast riktade sig till den fattigaste delen av befolkningen. Palmgren arbetade själv på Kungliga biblioteket i Stockholm, som endast var till för den bildade medelklassen. Efter att hon år 1906 besökt stadens ”folkliga” bibliotek bestämde hon sig för att hon skulle göra en studieresa till Amerika, ett föregångsland vad det gällde bibliotek (Lundgren 2015a). Den stora skillnaden mellan amerikanska folkbibliotek och folkbibliotek i Sverige var att de amerikanska folkbiblioteken var till för alla samhällsklasser och alla åldrar, något Palmgren ansåg var sann demokrati. De amerikanska folkbiblioteken var även mer inbjudande och bekväma (Tynell 1931). Palmgrens tankar efter denna studieresa kom, bland annat, att ligga till grund för hennes arbete som ensamutredare av ”biblioteksfrågan” (Lundgren 2015b).

Betänkandet Palmgren sedan lade fram förespråkade ”allmänna bibliotek”, bibliotek för *alla* och förslagen berörde bland annat att användandet av dessa bibliotek skulle vara helt kostnadsfritt och att biblioteken skulle vara statligt finansierade. En debatt uppstod om namnfrågan men det slutade med att förslaget ledde fram till grunden till de moderna kommunala folkbiblioteken (Lundgren 2015b).

År 1928 öppnades portarna till Stockholms stadsbibliotek under parollen: ”ett bibliotek för alla – ett hem för alla!” (Myrstener 2015b, s. 170). Vid denna tid flyttade många till Stockholm. Befolkningen ökade, fattigdomen ökade och sociala problem uppmärksammades. Bibliotekets bildande och uppfostrande uppdrag knöts samman med tidens sociala arbete. Redaktören för *Social tidskrift*, G.H von Koch och redaktören för *Folkbiblioteksbladet*, Axel Hirsch, samarbetade nära under tiden (Myrstener 2015b).

Kunskapsläge

I detta kapitel beskrivs först sökningsstrategier. Senare presenteras två övergripande studier om förändringar i det offentliga rummet, detta följs av mer specifika studier som fokuserar på mångfald, socialt arbete och social utsatthet på folkbibliotek.

Sökningsförfarande

Nyckelord för min sökning var det offentliga rummet, socialt arbete och bibliotek. Jag har framför allt använt mig av Lunds universitetsbiblioteks databas LUBsearch. Källorna är blandade från tidskrifter om biblioteksforskning och tidskrifter med forskning om socialt arbete. En stor del av forskningen är genomförd i en nordamerikansk kontext eftersom det funnits socionomer på bibliotek en längre tid där. Forskning menar dock att de problem som biblioteken möter är globala (May & Black 2010). En artikel är från Norge och där kan förhållandena sägas mer likna Sveriges. Det finns en väldigt lite forskning kring ämnet i Sverige. Det är dock inte oväntat då den första socionomen anställdes på ett bibliotek i Sverige tidigare i år.

Folkbiblioteket som offentligt rum

Leckie och Hopkins (2002) undersöker ”central public libraries” (på svenska huvudbiblioteks) roll som offentlig plats i urbana städer under förändring. Undersökningen görs i en nordamerikansk kontext där antalet offentliga platser minskar, privatisering ökar och IT-utveckling är centralt. Författarna frågar sig i artikeln om just huvudbibliotek är nödvändiga och om de är relevanta offentliga platser. Undersökningen är genomförd på två huvudbibliotek, ett i Vancouver och ett i Toronto.

Leckie och Hopkins (2002) diskuterar även hur huvudbiblioteket attraherar människor i olika åldrar och från skilda språkgrupper. De konstaterar att många kommer till huvudbiblioteket och stannar längre stunder. Vissa besökare kommer varje dag och vissa använder biblioteket som en förlängning av sitt vardagsrum. Andra kommer inte lika ofta, stannar inte lika länge och använder bibliotek mest för att få tillgång till litteraturen. Tack vare bibliotekets öppenhet är båda gruppernas närvaro förväntad och i det gemensamma offentliga rummet blir de även förenliga med varandra. Huvudbiblioteken fostrar ett lojalt klientel som präglas av mångfald. Besökarna känner sig fria att använda platsen som de själva vill. På biblioteket finns ingen press att agera som konsument, vilket Leckie och Hopkins menar är vanligt på många andra platser. Huvudbiblioteken fungerar som en plats där individer som befinner sig i sköra lägen i livet kan känna sig inkluderande och produktiva på ett sätt som skulle vara på gränsen till omöjligt på andra offentliga platser, så som på ett café. Biblioteket är en offentlig plats som kan ha olika betydelser för dess olika användare. Trots bibliotekets storlek och specifika funktion kan användarna göra rummet till sitt eget och inkorporera det i sitt liv (Leckie & Hopkins 2002).

May och Black (2010) undersöker hur olika folkbibliotek, huvudbibliotek och filialer, i Nova Scotia, Kanada, faktiskt används. De vill undersöka hur besökare använder och uppfattar biblioteket som institution och plats samt vad besökare och personal anser är bibliotekets roll i sitt lokalsamhälle. Författarna kommer i sin artikel fram till att bibliotek är fungerande offentliga rum. De är platser som

skapar gemenskap i lokalområdet, de används på olika sätt och får sina besökare att känna sig välkomna. May och Black menar att biblioteket har en viktig roll i besökarnas liv. Resultatet av undersökningen kan beskrivas utifrån tre teman som beskriver bibliotekets roll i lokalsamhället. 1. Det är en plats som förser besökare med böcker och information. 2. Det är en plats som förser besökare med teknologi och 3. Det är en social plats där allmänheten är välkommen att vistas. Folkbibliotek är välkomnande platser som bemöter besökares behov och samtidigt anpassar sig till förändringar i samhället. Förändringar som till exempel att tillgången till information och teknologi blir allt viktigare. May och Black menar även att när sanna offentliga platser blir svårare att hitta så fyller biblioteken en viktig funktion i att möta lokalsamhällets sociala behov.

May och Black (2010) poängterar att biblioteken i deras studie har många gemensamma drag men att när de undersöks individuellt så är varje bibliotek unikt och det speglar sitt lokalsamhälle och påverkas även av den fysiska biblioteksbyggnaden. Författarna definierar bibliotek som komplexa institutioner med många värdefulla funktioner i sitt lokalsamhälle. Resultaten i artikeln gäller specifikt sex bibliotek i Kanada men May och Black menar att slutsatserna med största sannolikhet även är applicerbara på bibliotek globalt då förändringar i samhället skapar gemensamma problem som alla bibliotek behöver bemöta. Avslutningsvis lyfter författarna vissa frågor som är direkt kopplade till bibliotekets sociala funktion som skulle vara intressanta att forska vidare om: kan bibliotekets hjälpa socioekonomiskt utsatta områden genom att vara en plats för gemenskap? Samt vad är de biblioteksfilialernas roll i att stötta de äldre i samhället och tillse deras sociala behov?

Mångfald på bibliotek

Aabø och Audunson (2012) undersöker tre folkbibliotek i Oslo. Syftet med deras studie är att undersöka hur besökare använder sitt lokala bibliotek för att få en fördjupad förståelse för bibliotekets roll i samhället. Ett flertal teorier används bland annat Strauss teori om lågintensiva och högintensiva mötesplatser samt Oldenburgs teori om första, andra och tredje platser. En lågintensiv mötesplats är en mötesplats där man blir exponerad för och måste försona sig med

komplexiteten hos andra människor. Man måste acceptera mångfalden av olika intressen, värden och människor. En högentensiv mötesplats är en mötesplats där en person är där för att tillfredsställa sitt eget primära intresse (Strauss 1961 se Aabø & Audunson 2012, s. 140). Oldenburg (se Aabø & Audunson 2012, s. 141) menar att den första platsen är hemmet, den andra platsen är jobbet och att den tredje platsen är gemensam plats med låg tröskel för att få komma in, som har stammisar och där samtal utgör den huvudsakliga aktiviteten.

Resultatet i undersökningen visar bland annat att biblioteket är en plats där besökare blir exponerade för varandras olikheter. I undersökningen menar flera besökare att mångfalden hos bibliotekets besökare var en av anledningarna till att de valde biblioteket som exempelvis studie- eller arbetsplats. Aabø och Audunson (2012) diskuterar även exponeringen för olikheter i förhållande till biblioteket som en lågintensiv mötesplats. När interaktioner mellan besökare med olika kulturella bakgrunder observerats var de i de flesta fallen icke-verbala och indirekta. Besökare som tillhör majoritetskulturen i Norge kom i kontakt med socialt utsatta grupper såsom personer som såg hemlösa ut eller personer som såg ut att lida av ett drogmissbruk. Dessa personer, med olika bakgrunder, observerades sitta sida vid sida i samma läsesalar, stå i samma kö till samma informationsdisk eller gå förbi varandra mellan hyllorna. Biblioteket är ett rum som tillåter mångfald. Författarna exemplifierar med en till synes hemlös man som satt med fötterna på bordet framför sig och luktade illa, trots att ingen annan ville sitta där så var mannen accepterad. Biblioteket är även en plats där utsatta människor kan dölja sin situation och vara jämlika med andra i samma rum. Det är en viktig aspekt av biblioteket att människor som lever i utsatthet kan komma dit och vara en i mängden, i stället för att behandlas som klient, arbetssökande eller asylsökande (Aabø & Audunson 2012).

Aabø och Audunson (2012) menar att observationerna de genomförde var begränsade i förhållande till att analysera biblioteket som en *tredje plats* då observationerna exkluderade bibliotekets organiserade aktiviteter, såsom författarbesök eller föreläsningar. Författarna menar ändå att biblioteket genom att organisera en bredd av olika arrangemang genererar många av de karaktärsdrag som utmärker en tredje plats. Baserat på observationer av besökarinitierade

aktiviteter kan dock biblioteket inte beskrivas som en tredje plats enligt författarna. Vissa funktioner uppfylls, såsom att det är en låg tröskel, att det är en plats där man får information om lokalsamhället och att det är en plats där man kan samtala med vänner och bekanta. Att samtala är dock inte den huvudsakliga aktiviteten och bibliotekets stammar är privata av sig och är inte nödvändigtvis där för att socialisera. I stället menar författarna att biblioteket för många är en andra plats dit de kommer för att studera eller arbeta. Biblioteket fungerar även som en alternativ andra plats för de som är arbetslösa, pensionerade eller sjukskrivna. Det blir en plats kring vilken de kan strukturera upp sina dagar (Aabø & Audunson 2012).

Socialt arbete på bibliotek

Kelley et al. (2017) grundar sin studie på ett samarbete mellan ett folkbibliotek i en förort till Los Angeles och studenter på ett universitet. Biblioteket använde sig av samarbetet med studenterna för att undersöka hur det bättre kan stå till tjänst för sitt lokalsamhälle samt undersöka ifall det finns ett behov av att anställa en socialarbetare på biblioteket. Resultatet av undersökningen gav biblioteket insikt i vilka tjänster deras besökare har behov av. Behov såsom; föräldrakurser, IT-stöd och hjälp med att fylla i digitala myndighetsblanketter. De anställda på biblioteket ansåg att socialarbetare på biblioteken skulle vara en förmån för bibliotekets besökare eftersom bibliotekarierna själva saknar kunskap och tid att bemöta socialt utsatta besökare. Bibliotekarierna förstod att en utbildning i socialt arbete ger expertis både kring socialt utsatta personer och om vilka insatser som finns i samhället (Kelley et al. 2017).

Studenterna som samlade in data och besökte biblioteket drog slutsatsen i sin analys att biblioteket var en viktig plats för social rättvisa. Alla har fortfarande inte tillgång till internet och all den information som finns tillgänglig där. På internet finns möjligheter att söka jobb, undersöka utbudet av välfärdstjänster och använda sig av digitala myndighetstjänster. Att inte ha tillgång till internet i dagens samhälle innebär en avsaknad av en viktig resurs. Eftersom biblioteket erbjuder tillgång till internet gratis och till alla, är biblioteket en viktig del av ett mer socialt rättvist samhälle. Bibliotek är ett viktigt stöd för socialarbetare som

vill kämpa för jämlikhet i sitt lokalsamhälle (Kelley et al. 2017). Författarna menar att biblioteket är en icke-traditionell plats för utövandet av socialt arbete, vilket skapar en ny frontlinje och en ideal miljö för att erbjuda tjänster och möta besökare där de är och när de ber om stöd.

Lloyd (2020) undersöker biblioteket som en skyddsfaktor i socialt utsatta besökares liv utifrån sitt eget perspektiv som anställd socialarbetare på ett bibliotek i Georgetown, Texas. Skyddsfaktorer är resurser i form av relationer och andra aspekter i en persons liv som motverkar risker i tillvaron. Lloyd menar att biblioteket är en skyddsfaktor. Biblioteket är en plats som erbjuder vatten, värme när det är kallt ute och svalka under sommaren men även en plats som erbjuder möjligheter för lärande, underhållning samt ett sunt och ofta tryggt socialt sammanhang.

Lloyd (2020) beskriver att hans primära arbetsuppgift är att etablera relationer med besökare som har behov av hjälp som faller utanför det som biblioteket normalt erbjuder. De personer som han pratar med är personer som själva identifierar att de har behov av sociala välfärdstjänster. Han försöker sedan hänvisa dessa personer vidare till verksamheter som erbjuder löpande stöd. Många av bibliotekets besökare skulle behöva hjälp från den lokala socialtjänsten men socialtjänsten kan, på grund av resursbrister, inte dagligen bemöta alla individers behov. Lloyd anser därför att biblioteket har en kompletterande social funktion och han kan i samtal med besökare ha som enda mål att personen ska komma tillbaka dagen efter. I takt med att många av bibliotekets besökare får tillgång till böcker, filmer och internet hemma, blir en större andel av bibliotekets besökare sådana som kommer till biblioteket för att söka skydd, säkerhet och social interaktion. Detta ställer krav på biblioteket att inse omfattningen av vilken viktig del det har i dessa individers liv och för samhället i stort.

Teori

Detta kapitel presenterar två teorier som kompletterar varandra. Oldenburgs (1989) teori om olika platser, hur de används och av vilka har utvecklats inom ramen för urbansociologi. Teorin ger förståelse för rummets betydelse för

samhället och för individen. Littmans (2021) teori utvecklades inom ramen för forskning om socialt arbete. Denna teori utgår från Oldenburgs begrepp. Den tillför en, för socialt arbete, mer relevant ingång för att förstå förändringar av det offentliga rummet och för att förstå platsens betydelse i socialt arbete.

Third Place

Teorin om den tredje platsen publicerades först av Ray Oldenburg och Dennis Brisett (1982) i artikeln *The Third Place*. Oldenburg (1989) utvecklade sedan teorin själv i boken *The Great Good Place: cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day*. Det är huvudsakligen Oldenburgs bok som kommer att användas i detta avsnitt.

Problemet som Oldenburg (1989) diskuterar är att stadens nöjen till stor del har reducerats till att människor måste konsumera. Oldenburg är så kritisk mot detta att han menar att människors fritid har perverterats till konsumtion. Det skapar alienation och får människor att tro att ett gott liv kan köpas. I stället för att de har en tro på gemenskap hos jämlikar. Städer som ger sina invånare ett engagerande offentligt liv går enligt Oldenburg enkelt att identifiera. Där är trottoarerna, parkerna och torgen använda av människor som står, går och sitter. De offentliga utrymmena är inte reserverade för den välklädda medelklassen, den som är välkommen i gallerierna. Där är äldre och fattiga en del av alla andra, hela spektrumet av människor från lokalsamhället finns representerade (Oldenburg 1989).

Enligt Oldenburg (1989) måste människan hitta balans mellan livets tre platser. Den första platsen är hemmet som enligt Oldenburg är den viktigaste platsen för individen. Den andra platsen är arbetet. Arbetsplatsen är en plats för produktivitet, konkurrens och tävling, men det är också en plats som ger lön och ökar den materiella livskvalitén. Arbetet hjälper även till att strukturera livets ändlösa timmar på ett sätt som de flesta människor inte skulle kunnat göra själva. Platserna har numrerats och rankats efter individens beroende av platserna samt hur mycket tid individen tillbringar på respektive plats (Oldenburg 1989). Varje

plats måste enligt Oldenburg vara fysiskt åtskild och på distinkt olika platser, varje plats måste vara autonom i förhållande till de andra.

Kärnan i Oldenburgs teori är den tredje platsen, den är även lösningen på problemet som han diskuterar. Enligt Oldenburg (1989) karaktäriseras tredje platser av ett antal olika egenskaper. Till att börja med beskriver författaren att tredje platser befinner sig på neutral mark (Oldenburg 1989, s. 22). Med neutral mark menas att det är en plats där människor kan samlas, komma och gå som de vill samt känna sig bekväma och som hemma. Oldenburg menar att för att en stad eller grannskap ska kunna erbjuda utrymme för rika och varierade sammanslutningar måste det finnas neutral mark för människor att samlas på.

Den andra egenskapen som karaktäriserar en tredje plats är att den jämnar ut människors olikheter (Oldenburg 1989, s. 23f.). En plats som jämnar ut är naturligt en inkluderande plats. Platsen är tillgänglig för allmänheten och tillgång begränsas inte genom medlemskap eller annan form av exkludering. Oldenburg menar att människor har en tendens att välja vilka personer de har i sin närhet utefter vilka som är närmast dem i social rank. Den tredje platsen kan expandera möjligheterna för möten mellan olika människor, till skillnad från mer formella samlingar som tenderar att begränsa och minska den formen av umgänge. Inför att man går in i en tredje plats lämnar man sitt statusanspråk utanför, för att alla inom rummet ska vara jämlikar (Oldenburg 1989).

Vidare beskrivs att samtal är den huvudsakliga aktiviteten på den tredje platsen (Oldenburg 1989, s. 32). Den fjärde egenskapen innebär att tredje platser är tillgängliga och tillmötesgående. Tillgängligheten till tredje platser måste vara enkel. De måste vara enkla att besöka, både vad det gäller tid och plats. Oldenburg exemplifierar med att de flesta platser som fungerar som tredje platser har öppettider anpassade efter att besökare ska kunna komma vid tider som passar dem. Det innebär att det finns en rörlighet i besökares ankomst och avfärd och att det inte går att förutspå vilken tid på dagen besökare kommer att vara på platsen (Oldenburg 1989, s. 32f.).

Ytterligare en egenskap som kännetecknar tredje platser är stammisar. En tredje plats har återkommande besökare. Dessa besökare är i sig en del av varför man gör regelbundna besök på platsen (Oldenburg 1989, s. 33). Den sjätte egenskapen är att den tredje platsen har en låg profil (Oldenburg 1989, s. 36f). Den yttre strukturen av platsen är enkel. Oldenburg menar att platsens enkla yttre speglar den ställning som platsen har i dess besökares liv. För den som regelbundet besöker platsen kan den kännas som en vardaglig del av deras dagliga rutin (Oldenburg 1989).

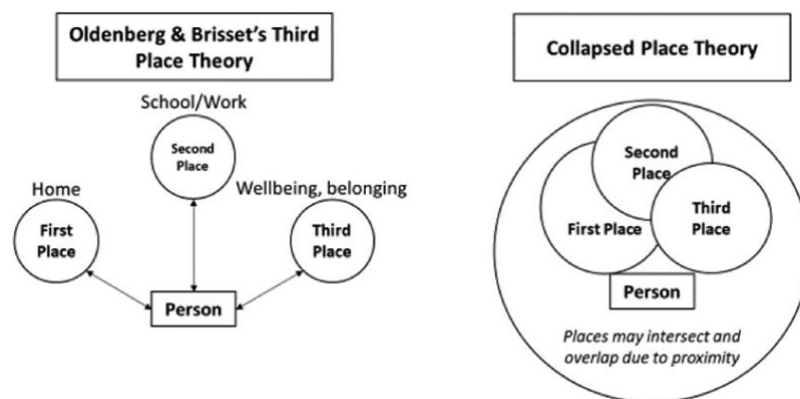
Ytterligare en karaktäriserande egenskap är att stämningen på tredje platser beskrivs som lekfull (Oldenburg 1989, s. 37). Avslutningsvis beskriver författaren att platsen karaktäriseras av att den är ett hem utanför hemmet. För vissa kan en tredje plats kännas mer hemligt än ens eget hem. Precis som hemmet kan en tredje plats förankra, det bidrar med en fysisk plats kring vilken man kan organisera sitt liv (Oldenburg 1989, s. 39f.). Oldenburg exemplifierar med en egenföretagares relation till sitt café, förutom hemmet är det den enda platsen där han vet att han kommer vara varje dag under ungefär samma tider. För de flesta är en tredje plats ingen ersättning för hemmet men ibland kan den faktiskt ge en ännu djupare förankring. Oldenburg skriver att en bartender och hans krog bemötte behovet hos personer som var hemlösa mycket bättre än vad den lokala vårdcentralen och socialtjänsten kunde. Krogen var inte ett hem utanför hemmet för de personerna – det var deras hem (Oldenburg 1989).

Collapsed Place

I sin artikel *Third place theory and social work: Considering collapsed places* utvecklar Danielle Maude Littman (2021), Oldenburg och Brissetts (1982) teori om den tredje platsen. Littman beskriver att Oldenburg och Brissetts teori inte är applicerbar på de som Littman kallar för ”marginaliserade grupper” som socialarbetare arbetar med. Samtidigt skapar marginaliserade personer ofta mening i platser enligt Oldenburg och Brissetts tredelade platsteori. Oldenburg utvecklade sin teori i slutet av 80-talet i USA, vilket kan förklara varför social utsatthet inte är centralt i Oldenburgs diskussion. Detta gör dock inte teorin irrelevant. Tvärtom visar det faktum att Littman valt att utveckla teorin på att den

fortfarande är relevant i allra högsta grad. Littman skriver om det som är nu och ändrar perspektivet från urbansociologi till socialt arbete men hon motsäger sig inte teorins grundpåståenden om individens tredelade liv i relation till rummet.

Littman (2021) introducerar begreppet ”collapsed place” (på svenska kollapsad plats) för att beskriva hur det för vissa grupper inte rör sig om tre olika autonoma platser som utgör den första, andra och tredje platsen utan att dessa kan befinna sig inom samma plats – en kollapsad plats. Littman har i sin artikel valt att fokusera på äldre, som ofta inte har den fysiska möjligheten att flytta sig mellan olika platser, människor i fängelse, som endast har en plats att förhålla sig till – fängelset, samt hemlösa personer som faktiskt inte har en första plats, ett hem, att förhålla sig till.

Figur 1 Skillnaden mellan Oldenburg & Brissetts teori och Littmans utveckling av densamma (Littman 2021 s. 1232)

Littman belyser i sin artikel en brist i Oldenburg och Brissetts (1982) teori. Oldenburg och Brissett visar förståelse för att den tredje platsen är en socialkonstruktion men inte att även den första och den andra platsen är det. Littman föreslår att det kan bero på att den första och andra platsen är så djupt förankrade i vårt samhälle att vi inte ser dem som socialt konstruerade, men hon menar att de är det. Författaren analyserar språket som används. Hon exemplifierat med orden *hemlös* och *arbetslös*. Mening i människors identitet skapas genom att visa på att de saknar något, en specifik plats, hemmet och arbetsplatsen. Oldenburg och Brissett utgår ifrån att det är tillgången till dessa tre platser som skapar välmående men de bortser från de som inte har tillgång till

trygga första, andra och tredje platser och vilka konsekvenser det kan få för deras mental och fysiska hälsa (Littman 2021).

Littman (2021) menar att utsatta grupper fortfarande är en del av och engagerade i samhället, trots att den socio-politiska diskursen, enligt henne, försöker *patologisera* och *radera* dem. Att Littman avstår från att använda ett begrepp som stigmatisera och i stället använder orden *patologisera* och *radera* pekar på allvaret i det hon påstår. Genom att känna igen hur olika individer bygger upp sina egna sociala världar inom ramen för kollapsade platser kan socialarbetare bättre förstå de levda verkligheterna och platsens betydelse för deras klienter och det lokalsamhälle som både socialarbetarna och klienterna agerar i (Littman 2021). För socialarbetare som arbetar med hemlösa personer kan det vara viktigt att förstå hur dessa personer konstruerar första platser som ett sätt att skapa ett socialt sammanhang, trygghet och en känsla av tillhörighet. Littman förespråkar en konkret ”person-in-environment approach” för socialt arbete. Insatser på individnivå är en form av stöd men de behöver även kompletteras med samhälleliga insatser och policy-interventioner (Littman 2021).

Metod

Val av metod

För att förstå hur ett förändrat offentligt rum speglas i bibliotekets vardag och vilken roll socialt arbete får i detta nya landskap har en kvalitativ ansats antagits. I den kvalitativa metoden ligger fokus på undersökningsdeltagarnas perspektiv (Bryman 2018). Då området för undersökningen är förhållandevis nytt i Sverige så skulle det vara begränsande att ha en alltför strukturerad tanke om vad som ska undersökas. Det är mer fördelaktigt att ha en bredare ingång och en öppenhet för vad det insamlade materialet berättar (Bryman 2018).

Undersökningen bygger på ett tudelat empiriskt material, intervjuer och observationer. Intervjuer för att fånga det arbete som socionomen utför och den sociala problematik som socionomen identifierar på biblioteket. Det andra materialet består av observationer och fokuserar på rummet – hur något görs och hur något speglas är något som lämpligen undersöks genom att studera just

rummet. Rummet kan inte svara på frågor, men rummet låter sig observeras utifrån vissa frågor. Observationer har genomförts på endast ett bibliotek.

Intervjuer

Två semistrukturerade intervjuer har genomförts med två nyckelpersoner, en enhetschef på ett bibliotek och en socionom anställd på biblioteket. Vid förfrågan om att delta i intervjun skickades information om undersökningen och ett antal etiska aspekter redovisades för (se bilaga 1). Förfrågan skickades till enhetschefen som vidarebefordrade förfrågan till bibliotekssocionomen. Att intervjuerna varit semistrukturerade innebär att mina intervjuguider (se bilaga 2) listade upp ett antal specifika teman som skulle beröras (Bryman 2018) samt att ett antal frågor listades under varje tema. Den semistrukturerade intervjun ger den intervjuade frihet att själv utforma svaren såsom den vill. Det innebär också att jag hade möjlighet att ställa andra frågor utifrån de teman som den intervjuade valde att utveckla (Bryman 2018, s. 563). Intervjuerna hade ett förhållandevis tydligt fokus (Bryman 2018) – hur och varför utförs socialt arbete på biblioteket? Det gjordes två intervjuguider – en inför intervjun med socionomen och en inför intervjun med enhetschefen (se bilaga 2).

Observationer

Etnografi innebär bland annat att forskaren engagerar sig i en social miljö under en längre tid och gör regelbundna observationer, observationer av deltagarnas beteende i miljön och av vad som sägs. Forskaren ska genomgående föra anteckningar och avsluta med att sammanställa en skriftlig redogörelse för miljön (Bryman 2018, s. 513). En fullskalig etnografisk undersökning är dock inte möjligt att genomföra inom ramen för en kandidatsuppsats på grund av tidsbegränsningarna. Bryman (2018, s. 514) presenterar begreppet mikro-etnografi vilket innebär att fokus kan ligga på en viss aspekt av ett tema samt att tidsperioden för observationerna kan vara korta. Denna undersökning har använt mikro-etnografi. Observationer i biblioteket har inte skett helt förutsättningslöst utan har fokuserat på att observera biblioteket som offentlig plats med fokus på rummets sociala dimensioner. Observationer gjordes under tre dagar.

I biblioteket skedde dolda observationer, jag avslöjade inte min roll som forskare för besökarna på biblioteket. Det innebär att de inte kunde ge sitt informerade samtycke till att medverka. Repstad (2007) menar dock att observationer på offentliga platser vanligtvis utgör ett undantag från att få informerat samtycke, där observationer kan äga rum utan att de som är närvarande i rummet informeras. "Offentliga" personer får räkna med att det de gör i offentligheten kan komma att undersökas (Repstad 2007, s. 42). Enligt Lalander (2015) var det inte heller rimligt att informera alla närvarande personer om min närvaro hela tiden. Jag ingick inte i personliga relationer med besökarna under falsk identitet, jag satt endast där och verkade som en vanlig biblioteksbesökare. Som Denscombe (2016) lyfter kan dock konfidentiellt material ändå hamna i forskarens händer, han anför därför två rekommendationer i detta fall för detta. Användning av materialet ska garantera att ingen lider men till följd av det och användning inte ska avslöja någons identitet. Det som redovisas från observationerna kommer inte att kunna knytas till enskilda individer, kännetecken eller namn kommer inte heller att offentliggöras (Lalander 2015). En fördel med dolda observationer är att forskareffekten minskar och att människor kan bete sig mer normalt i jämförelse om de är medvetna om att det är en forskare närvarande (Lalander 2015).

En begränsning med observationerna är att jag inte intervjuat de som har rört sig i rummet utan endast valt att observera dem. Korta informella intervjuer med de personer som befinner sig på biblioteket hade kunnat erbjuda en fördjupad förståelse. Vissa antaganden kan göras utifrån observationerna. Om en person har trasiga, smutsiga kläder, trasiga skor och luktar illa kan det antas att den personen är hemlös men det går dock inte att säga med säkerhet endast utifrån den beskrivningen. Varför inte intervjuer har ägt rum motiveras under rubriken Forskningsetiska överväganden.

Urval

Undersökningen sätter ramen för kriterierna som urvalet baseras på, då urvalet ska möjliggöra att undersökningens frågeställningar ska kunna besvaras (Bryman 2018). Det målstyrda urvalet innebär att individer, organisationer och platser väljs eller väljs bort utifrån vilken relevans de har för förståelsen av de sociala

företeelser som undersöks (Bryman 2018, s. 496). Detta målstyrda urval har använts både för intervjuerna och platsen för observation.

Urvalsgruppen för min undersökning var redan begränsad eftersom socionomer på bibliotek är något alldeles nytt i Sverige. Det målstyrda urvalet ledde mig direkt till det enda bibliotek som i skrivande stund har en socionom anställd. Det är endast denna person som kan hjälpa mig besvara mina frågeställningar gällande arbetet som socionom på biblioteket. Intervju med enhetschefen gjordes för att hen var med från början i beslutsprocessen i att anställa en socionom på biblioteket, endast hen kan förklara hur detta beslut har tagits och varför.

Observationer gjordes på samma plats som intervjupersonerna arbetar bland annat eftersom det är en fördel att vara bekant med den miljö där intervjupersonerna befinner sig och för att det underlättar förståelsen av det som de berättar (Bryman 2018). Observationer gjordes även på platsen eftersom platsen har betydelse för att förstå hur den är uppbyggd, vilka sociala interaktioner som äger rum, vilka det är som delar rummet, under hur lång tid, etc.

Tillvägagångssätt

Intervjuerna genomfördes digitalt vid två tillfällen. Syftet med att intervjua socionomen var huvudsakligen att få svar på frågor om vad för arbete hen utför. Syftet med att genomföra intervjun med enhetschefen var att få svar på frågor om hur biblioteket fungerar som offentligt rum samt varför biblioteket valt att anställa en socionom. Muntligt samtycke inhämtades.

Observationerna skedde under förutsättningar som inte gick att påverka. Under tiden för observationerna befann sig biblioteket under restaurering och vissa delar av biblioteket var därför stängda och otillgängliga. På vardagar har biblioteket öppet 10–20 och på helgerna 10–16. Observationerna på biblioteket genomfördes under två vardagar och under en helgdag. Detta för att undersöka om rummet används på olika sätt eller av olika grupper under olika dagar.

Av samma anledning genomfördes även observationerna vid olika tider på dygnet. Under helgdagen genomfördes observation från klockan 12:45-15:15. Under de två vardagarna delade jag upp observationerna så att jag en dag gjorde observationer på eftermiddagen och en dag gjorde observationer på förmiddagen. Observationen på eftermiddagen ägde rum från klockan 16:45-19:30, nästan fram till bibliotekets stängningstid. Förmiddagsobservationen ägde rum från klockan 9:50-12:30, då var jag utanför biblioteket innan det öppnade. Observationerna begränsades utifrån arbetets omfång samt tidstillgång. Jag har försökt få variation i de dagar och tider för mina observationer men mina observationer präglas självklart av de tider de genomfördes samt av att observationerna gjordes på vinterhalvåret, då bland annat vädret kan påverka. Under observationerna var fokus på hur rummet ser ut, hur det används, av vilka samt på vad som pågår i rummet.

Under observationerna så roterade jag mellan tre olika sorters platser. Lalander (2015) menar att den utkikspunkt som väljs för observation är beroende av vad man vill observera och att dessa val behöver motiveras. Den första platsen jag alltid började på var vid bord placerade på undervåningen. Denna plats valdes utifrån att jag därifrån kunde se skrivare, toaletter, en informationsdisk, hissarna samt bibliotekets två entréer. Vid den platsen strömmade mycket folk förbi som skulle vidare in i biblioteket. De andra platserna som jag observerade på var bibliotekets facksalar. Det är stora salar där facklitteratur står och det finns stora bord där man kan sitta och studera eller läsa. I dessa salar finns även datorer. I dessa salar försökte jag placera mig centralt, ofta i en fåtölj placerad vid fönstret mitten av rummet för att få en överblick, då rummet är väldigt stort. Fördelen med denna placering var att det gav översikt över datorerna, ytterligare informationsdiskar samt över läsplatserna. Observation skedde också i en facksal med bibliotekets tidsskriftavdelning, där finns även ett fåtal datorer samt ytterligare läsplatser. Den sista observationsplatsen var i dagstidningsavdelningen. Från denna plats fick jag även bättre översikt över informationsdisken. Biblioteket har även en barn- och undomsavdelning men inga observationer ägde rum där, vilket motiveras under rubriken Forskningsetiska överväganden. På grund av tidsbrist ägde inte heller några observationer rum under bibliotekets olika aktiviteter.

Mestadels satt jag med min dator och antecknade för att se ut som jag studerade. När jag satt vid dagstidningarna satt jag dock men en tidning och antecknade på mobilen vid tillfälle. Vid observationsstudier är det centralt att kontinuerligt skriva anteckningar om det som sker och upplevs på fältet (Lalander 2015). Därför valde jag att sitta med min dator och skriva kontinuerliga anteckningar. Jag litade inte på att jag skulle komma ihåg det jag observerat länge nog för att anteckna det vid ett senare tillfälle. Jag försökte skriva så utförliga anteckningar som möjligt. Iakttagelser har beskrivits utifrån vad jag kunnat observera utan att lägga värdering i. Bara för att jag uppfattat en person ser trött ut betyder inte det att personen är det men jag kan anteckna att personen hade svarta ringar under ögonen och gick med ett hängande huvud (Lalander 2015).

Bearbetning av materialet

Innan bearbetningen av materialet påbörjades var det viktigt att reflektera över min egen relation till det jag skriver om. Jag har ingen privat relation till ämnet men det är ett ämne som jag sedan länge varit intresserad av. Att det anställdes en socionom på ett bibliotek i Sverige var för mig en spännande nyhet. Det har dock varit en process att under arbetets gång behålla mitt perspektiv som socionomstudent och inte ta ett biblioteksperspektiv allt för mycket. Detta har jag försökt förhålla mig till under hela skrivprocessen men specifikt under bearbetningen av materialet då var det viktigt att försöka fånga upp det som var relevant för socialt arbete.

Fältanteckningar fördes under observationer, dessa har endast justerats och bearbetas i efterhand i de fall de behövts förtydligas och anonymiseras. Efter genomförda intervjuer transkriberades inspelningarna. Efter detta påbörjades bearbetningen av materialet enligt Rennstam och Wästerfors (2015) modell, genom att sortera och reducera. Att sortera materialet ger ordning och överskådlighet (Rennstam & Wästerfors 2015). Detta har gjorts genom att gå igenom och läsa de två transkriberingarna och fältanteckningarna från de olika dagarna flera gånger för att bli bekant med materialet, påminna mig om vad som sagts och vad jag har observerat. Nästa del av sorteringen är att koda materialet. Detta innebär att jag läst mitt material mycket noggrant och kommenterat det

samtidigt (Rennstam & Wästerfors 2015). Jag fann att detta var enklast att göra genom att skriva ut materialet och skriva kommentarer i marginalerna. I detta första skede kommenterades en stor del av materialet, allt som var av intresse skrev jag en kommentar på. Sedan gick jag in i det som Rennstam och Wästerfors (2015) beskriver som den selektiva fasen, då samma kommentarer återkommer för att skapa en kod som beskriver liknande tendenser i materialet. Exempel på koder som användes var: mångfald, kompetens, användning av rummet, lika villkor och bemötande.

Inför påbörjandet av analysen behövde materialet reduceras. Jag började med att välja ut vissa koder och vissa delar av materialet med syftet att ge en representativ bild av helheten samt koncentrera och ge materialet skärpa (Rennstam & Wästerfors 2015). Här har vissa citat som har representerat vissa koder valts ut för att förberedas för analysen. I enlighet med Bryman (2018, s. 581) har citaten redigerats bland annat för att ta bort upprepningar och ”verbala tics” så som ”liksom” eller ”så”. Citaten har redigerats för att bli förståeliga för läsaren utan att innebörden av citaten har förändrats eller att citaten har parafraaserats (Bryman 2018).

Tillförlitlighet

Undersökningens tillförlitlighet kommer att bedömas utifrån två kriterier som presenteras av Lincoln och Guba (se Bryman 2018, s. 466ff.) trovärdighet och pålitlighet. Trovärdighet, bedöms utifrån om forskaren har återgett en beskrivning av verkligheten som anses rimlig. Om allmänheten inte anser att beskrivningen är rimlig kommer den inte att accepteras (Bryman 2018). I denna studie har två olika metoder använts, intervjuer och observationer. Information har även inhämtats från tidigare forskning. Detta bidrar till undersökningens trovärdighet då metoderna bidrar med två olika perspektiv och fördjupar därför beskrivningen av det studerade fenomenet. Informationen kan sedan förhållas till tidigare forskning för att se om resultatet anses rimligt. Respondentvalidering är också ett sätt att uppnå trovärdighet (Bryman 2018). Respondentvalidering har skett genom att en av intervjupersonerna, på efterfrågan av personen själv, har godkänt de citat som används från intervjun. På grund av tidsbrist är fullständig respondentvalidering i

form av att respondenterna får läsa igenom arbetet innan det publiceras inte möjligt.

En undersöknings pålitlighet bedöms utifrån om en det finns en heltäckande redogörelse för faserna i forskningsprocessen (Bryman 2018). Det motsvarar det som Svensson och Ahrne (2015) kallar för transparens i forskningsprocessen. Pålitlighet har uppnåtts genom att jag varit transparent kring metodval, tillvägagångssätt, urval och bearbetning av det insamlade materialet.

Forskningsetiska överväganden

Ämnet för undersökningen är inte känsligt i sig. Varken observationerna eller intervjuerna har berört enskilda individers privata liv. Observationerna ägde rum i ett offentligt rum där människor är medvetna om att de kan vara observerade, till skillnad från i ett privat rum där de själva bestämmer vilka de bjuder in. Ingen grupp eller individ i sig utgjorde intresset för observationerna, utan fokus låg på rummet och användandet av det. Ingen person ska heller gå att identifiera utifrån det som beskrivs från observationerna. Det var även ett etiskt medvetet val att utesluta barn- och ungdomsavdelningen från observationerna då barn får anses inte vara lika medvetna om vad som är skillnaden mellan en offentlig och privat plats. Intervjuer med personer på biblioteket har inte ägt rum ur ett forskningsetiskt perspektiv då det skulle krävas att jag inhämtade informerat samtycke och intervjuer hade därför inte kunnat ske spontant. Det kan även vara problematiskt att intervjua personer som befinner sig i socialt utsatta situationer.

Förutom ovanstående har även de sedvanliga vetenskapsetiska principerna från Vetenskapsrådet (2002) tagits i beaktning. Informationskravet har uppnåtts genom att intervjupersonerna i samband med intervjuförfrågan bland annat fick information om undersökningens syfte och att deras deltagande är helt frivilligt och att de utan skäl kan avbryta sin medverkan och att materialet som insamlats då inte kommer att användas (se vidare bilaga 1). Samtyckeskravet har uppnåtts genom att muntligt samtycke om deltagande från intervjupersonerna inhämtades innan intervjuerna påbörjades. De påmindes också om sin möjlighet att lämna vid

ett senare tillfälle utan att behöva uppge sina skäl för det. Samtycke inhämtades även för att intervjun skulle få spelas in.

Vidare enligt Vetenskapsrådet (2002) uppnåddes konfidentialitetskravet genom att det insamlade materialet från observationer och intervjuer har förvarats på ett separat USB som endast jag har tillgång till. All information om intervjupersonerna har endast jag haft tillgång till. Även mina anteckningar från mina observationer finns på samma USB som bevaras på säker plats.

Avslutningsvis har nyttjandekravet uppnåtts genom att det insamlade materialets endast har använts i detta undersökningssyfte. Materialet har inte getts vidare för något annat syfte.

Resultat och analys

Biblioteket i staden

Biblioteket har en lång historia av att ha en folkbildande funktion i samhället, men inte alltid för alla. Tidigt i bibliotekets historia var de folkliga biblioteken endast till för de fattigaste, de som inte hade råd att köpa egna böcker, de som samhället ansåg behövde bildas och uppfostras (Tydell 1931). Denna syn ändrades dock under 1900-talet efter att Valfrid Palmgren reste till Amerika och kom tillbaka med en ny vision för vad Sveriges folkbibliotek skulle vara. Visionen var att biblioteket skulle bli en plats för alla, en plats där olika samhällsklasser och personer skulle mötas och vara jämlika (Lundgren 2015b). När Stockholms stadsbibliotek öppnade år 1928 presenterades biblioteket med frasen – ”Ett bibliotek för alla – ett hem för alla” (Myrstener 2015b, s. 170). Folkbiblioteken blev en plats för alla, inte bara för de fattigaste.

Att biblioteket är en plats för alla är idag cementerat i bibliotekslagen. Alla kommuner i hela Sverige ska enligt bibliotekslagen ha ett folkbibliotek, vilket alla kommuner på ett eller annat sätt lever upp till. (Kungliga biblioteket 2021). I alla kommuner finns därför minst en plats som är till för alla. En plats som inte sätter krav på konsumtion eller motprestation.

Biblioteket är en plats där det är kravlöst, det förväntas ingen motprestation. Man kan komma till biblioteket utan att ha ett syfte eller mål med sitt besök, det kostar ingenting så man kan komma till biblioteket för att sitta ner och kontempera eller läsa eller plugga. --- (...) men man kan också komma bara för att sitta ner eller värma sig på vintern. Det är en allmän plats, där alla är välkomna. --- Det är ju någonting oerhört fantastiskt och det är en sådan kraft i det och det finns inte så många sådana platser i samhället längre (enhetschefen).

Oldenburg (1989) menar att antalet platser som välkomnar alla har minskat och det är ett problem för samhället att den sortens platser blir färre. En av de platser som finns kvar är den som enhetschefen beskriver. Oldenburg menar att samhället borde sträva efter att skapa platser där hela lokalsamhället finns representerat inte bara den ”välklädda medelklassen” (Oldenburg 1989, s. 14). När offentliga platser privatiseras, kontrolleras och sätter krav på konsumtion är de medborgare som är socio-ekonomiskt resursstarka fortfarande välkomna men de personer som bara skulle behöva använda utrymmet för att vila eller värma sig är inte det.

Enligt May och Black (2010) speglar bibliotekets besökare sitt lokalsamhälle. Beroende på var biblioteket befinner sig kommer dess besökare vara olika och bibliotekets utmaningar lika så. Bibliotekssociologen beskriver att ”(...) de sociala problem som finns i området spillover över på biblioteket”. Precis som May och Black beskriver så innebär detta, tillsammans med att antalet sanna offentliga platser minskar, att biblioteket får fylla en viktig funktion i att möta besökarens sociala behov. Precis som beskrivs i citatet ställs biblioteket inför att möta personer i svåra situationer när de sociala problem som finns i lokalsamhället även kommer in på biblioteket. Det står även i bibliotekslagen att biblioteket ska anpassa sig efter sina användares behov. Biblioteket har därför en central funktion i sitt lokalsamhälle på flera sätt, både som en offentlig plats dit *alla* är välkomna och som en plats där besökare kan få socialt stöd.

Det är inte bara biblioteksrummet som är välkomnande för alla utan även biblioteket som institution är inkluderande.

Ett antal personer som pratar ett utländskt språk kommer in i biblioteket och vill använda datorerna för att skriva ut. Bibliotekarien svarar att det inte går utan bibliotekskort. Personerna blir oroliga eftersom de inte har bibliotekskort, de har inte ens svenska personnummer. Bibliotekarien lugnar och säger att

personnummer inte behövs för att få ett bibliotekskort. De kan få tillfälliga bibliotekskort som de kan förnya var sjätte månad fram tills att de får personnummer eller liknande. Personerna blir mycket glada och tacksamma. De får sina bibliotekskort och går mot datorerna (fältanteckningar).

Bibliotekets tjänster är tillgängliga för alla. Det finns inte många institutioner som erbjuder sina tjänster till personer utan uppehållstillstånd eller personnummer, förutom i vissa akuta fall. Att biblioteket erbjuder tillgång till datorer och skrivare kan vara centralt för de personer som inte har någon annanstans att vända sig för att söka stöd. Precis som Kelley et al. (2017) beskriver är internet numera en viktig förutsättning för de som vill ta del av ett samhälles välfärdstjänster samt de myndighetstjänster som alltmer flyttar ut på nätet. Att blanketter ska laddas ner från nätet skrivas ut och lämnas in hör till det normala. Biblioteket erbjuder hjälp för de som inte har datorer eller skrivare själva.

Vikten av den teknik som biblioteket erbjuder tas upp av enhetschefen.

Det har blivit tydligt under pandemin vad oerhört viktigt den här grundtekniska infrastrukturen som vi bidrar med är. Att man kan skriva ut och att man kan skanna och att vi har tillgång till internet. Det är ju ingenting som kom med pandemin men det blir så väldigt tydligt att det är så väldigt viktigt för så många människor (enhetschefen).

Pandemin har ställt nya krav på samhället och det har inneburit svårigheter för många. Under lång tid var många bibliotek, liksom många andra öppna rum, stängda. När biblioteken stängde var inte denna grundtekniska infrastruktur tillgänglig och de personer som är beroende av den stod helt utan. När biblioteket sedan öppnade igen menar enhetschefen att det märktes hur viktig denna tjänst är för så många människor.

Biblioteket som gemensamt rum

Under observationerna lades ett visst fokus på bibliotekets fysiska gestaltning så väl interiört som exteriört. Bibliotekets exteriör kan beskrivas som påkostad, det är en stor byggnad som gör intryck på sin omgivning. Arkitekten som ritat byggnaden är välkänd och biblioteket likaså. Byggnaden designades med avsikten att göra något påkostat och grandios tillgängligt för alla i hela samhället.

Bibliotekets interiör kan beskrivas som enkel och välkomnande. Biblioteket delas upp i en under- och en övervåning. På undervåningen finns ett stort rum uppdelad i tre avdelningar: en ljudboksavdelning, en informationsdisk och en avdelning för dagstidningar. Vid denna informationsdisk kom besökare och ställde frågor, ofta på svenska och ibland även på engelska. Många frågor gällde skrivarna. Vid dagstidningarna satt många människor och läste tidningen. Denna avdelning var under observationerna nästan alltid fullsatt (cirka nio sittplatser). Det var en blandning människor som satt och läste dagstidningar men den stora majoriteten var äldre män, mellan övre medelåldern och pensionsåldern.

Det finns även ett café med tillhörande bord där endast cafégäster får sitta. Cafét var dock stängt och borden ockuperades av biblioteksbesökare, gymnasieelever som satt och studerade, någon som bara ville ladda sin mobil och äta något medtaget samt en äldre person som satt med sin medhavda dator. I detta rum finns även några av bibliotekets skrivare med kopiator och skanner. Dessa kan användas för utskrifter ut från egen mobil eller dator eller från bibliotekets datorer. Dessa skrivare användes flitigt. Det var många unga personer som kom endast för att använda någon av skrivarens funktioner men de användes även av äldre personer, upp i medelåldern. Det finns även två toaletter med betalstationer bredvid respektive dörr som kan användas av vem som helst, vilket också sker. Toaletterna observerades användas av många, från olika samhällsklasser och åldrar.

På bibliotekets övervåning finns en mycket stor sal som under tiden för fältarbete var under restaurering. Där hålls annars olika evenemang på biblioteket, som författarsamtal och liknande. Från detta rum kan man sedan gå vidare till tre andra salar. Det är två facksalar där det finns läsplatser och majoriteten av bibliotekets datorer. Där finns även två informationsdiskar i respektive sal. Bibliotekets datorer användes av många. Ibland var det bara några enstaka personer som satt och ibland var nästan alla datorer i en sal upptagna. Det var framför allt äldre personer som använde datorerna. Läsplatserna användes till synes av personer som satt och studerade, från gymnasienivå upp till universitetsnivå av böckerna att bedöma. I dessa salar sitter i allmänhet yngre personer, upp till ungefär trettioårsåldern. Den sista salen innehåller ytterligare läsplatser, en datorplats samt

ett stort utbud av tidskrifter. Det var inte många personer som läste tidningar där och de var nästan uteslutande män i olika åldrar.

Förutom dagstidningsavdelningen är de olika rummen på biblioteket mycket blandade vad gäller besökare. Generellt så observeras inte besökare samtala med varandra såvida de inte tillhörde samma sällskap. Besökare sågs dock samtala med personal och vakter inte bara för att be om hjälp utan även samtala för samtalandets egen skull. De flesta besökare kom ensamma med undantag för de som kom tillsammans i par för att studera eller familjer som ofta kom i grupp. Det fanns inte heller möjlighet att sitta ner i stora sällskap någonstans, inredningen gör det svårt. Sittplatser med bord är placerade ensamma eller med en plats till mittemot. I facksalarna finns stora bord men där förväntas vara tyst så att de som sitter där kan koncentrera sig på studier eller läsning.

Biblioteket som tredje plats

Oldenburg (1989) identifierar ett problem med ett samhälle där ett ökad fokus ligger på konsumtion på bekostnad av att människor blir alienerade, känslan för gemenskap minskas och begränsas ofta till de som tillhör samma sociala grupp. Den tredje platsen framstår som en lösning på detta problem enligt Oldenburgs teori.

Leckie och Hopkins (2002) menar att biblioteket är en framgångsrik offentlig plats eftersom den uppfyller kriterierna för en tredje plats. Aabø och Audunson (2012) menar att biblioteket inte är en tredje plats eftersom det inte har alla egenskaper, framför allt inte den egenskap som innebär att den huvudsakliga aktiviteten som äger rum på platsen är samtal. Olika uppfattningar finns och sanningen kan inte avgöras i denna studie.

Oldenburg (1989) menar att en viktig egenskap för en tredje plats är neutralitet. Det är en plats där personer från lokalsamhället kan samlas, känna sig bekväma i samt komma och gå till som de vill. Oldenburg menar att varje stad ska kunna erbjuda en plats som ger utrymme för rika och varierande sammanslutningar. Enhetschefen menar att biblioteket är en neutral plats som varken tar ideologiskt,

religiöst eller politiskt ställningstagande. Det finns andra platser som inte heller tar ställning men på biblioteket är inte heller konsumtion en förutsättning för att få vistas på platsen. Detta skapar sammantaget en neutral plats dit alla människor i lokalsamhället kan komma och känna sig bekväma. ”Jag skulle säga att det är ett snitt över hela samhället som kommer till oss” (Enhetschefen). Personer av olika åldrar, kön och bakgrund kommer till biblioteket. Något som även märktes i observationerna, trots att alla personer inte fanns representerade i varje rum. Studenter var majoritet i vid läsplatserna i facksalarna och äldre personer var överrepresenterade i avdelningen för dagstidningar, men i biblioteket som helhet fanns alla åldrar och bakgrunder. Det lägger grunden för att biblioteket är en plats där lokalsamhället är representerat.

En tredje plats ska enligt Oldenburg (1989) även ha en låg profil. Med låg profil menas att den yttre strukturen av platsen ska vara enkel. Biblioteket som observerats har inte ett enkelt yttre såsom Oldenburg beskriver. Meningen med att en plats ska vara enkel är troligen att den inte ska kännas ouppnåbar, som att den bara är till för vissa, som en ren, fin galleria. Med biblioteket är det annorlunda dock, det är påkostat för att visa att något fint ska vara till för alla, hela designen bakom biblioteket har en annan avsikt än designen bakom exempelvis en galleria. Inuti biblioteket är designen dessutom enklare, möblerna på undervåningen är enkla, soffan som går längst väggen i caféet är enfärgad och ser väl insutten ut samtidigt som den inte ser sliten ut. Stolarna vid datorerna i facksalarna är robusta i mörkt gediget trä. Inredningen är genomgående välkommande och inbjudande. Därför uppfyller biblioteket i sann mening det som Oldenburg (1989) menar med att en tredje plats ska ha en låg profil, att den ska kännas välkommande och kunna kännas som en vardaglig del i sina besökares liv. Bibliotekets yttre är ett ställningstagande för jämlikhet medan bibliotekets inre möter den enkelhet som Oldenburg förespråkar.

Därutöver ska en tredje plats vara tillgänglig och tillmötesgående. Den ska vara enkel att nå geografiskt och ha generösa öppettider (Oldenburg 1989). Biblioteket i observationen ligger centralt med goda möjligheter att gå till platsen om man bor i närheten eller enkelt ta sig dit med kollektivtrafik. Att öppettiderna är anpassade även efter de udda tider då människor kan tänkas vilja besöka platsen skapar

rörlighet i de tider som platsen besöks (Oldenburg 1989). Biblioteket har öppet varje vardag 10–20 och på helgerna 10–16. Det gör platsen tillgänglig stora delar av dagen och veckan. Söndagar är en dag då många platser i samhället är stängda men att biblioteket är öppet även då visar på hög tillgänglighet. Platsen observerades också vara väl besökt under all den öppna tiden. Olika personer använder platsen olika mycket och länge. Vissa personer kom bara in en kort stund för att använda toaletten eller ladda telefonen. Andra personer observerades komma varje dag och stanna i flera timmar och det var framför allt äldre personer, till synes hemlösa personer samt personer som såg ut att studera.

Att biblioteket har personer som kommer varje dag och stannar länge går att likna vid det Oldenburg (1989) beskriver som att tredje platser har stammisar. Oldenburg menar att stammisarna är en anledning till att andra personer väljer att återkomma till platsen. Detta går inte att säga om bibliotekets stammisar då dessa inte är där för att prata och socialisera med andra utan de observerades endast sitta själva och fokusera på sitt. Detta stämmer överens med Aabø och Audunsons (2012) observationer på bibliotek i Oslo där stammisarna också var privata av sig. Att platsen har stammisar visar ändå på att platsen har en viktig funktion då rummet välkomnar samma personer med regelbundenhet även om dessa personer i sig inte lockar fler besökare.

Oldenburg (1989) beskriver även att den huvudsakliga aktiviteten på tredje platser ska vara samtal och att stämningen ska vara lekfull. May och Blacks (2010) menar att varje bibliotek är unikt och speglar just sitt lokalsamhälle. Det bibliotek där Leckie och Hopkins (2002) utförde sina observationer kan ha varit mycket annorlunda från de bibliotek där Aabø och Audunson (2012) utförde sina observationer. Biblioteket där observationerna genomfördes i denna undersökning stämmer bättre överens med de bibliotek som Aabø och Audunsons studerat. Besökare som inte kom i samma sällskap sågs sällan samtala med varandra men precis som i Aabø och Audunson studie så utförde denna undersökning inte heller observationer under bibliotekets olika evenemang. Under evenemang, som författarbesök eller panelsamtal om diverse ämnen, är samtal till mycket större del den huvudsakliga aktiviteten. Där kan även stämningen vara annorlunda från den lugna stämning som annars råder i biblioteket. Bibliotekets rum kan ha olika

funktioner under olika tider. Om en tredje plats måste ha alla egenskaper hela tiden är biblioteket inte en tredje plats men om det räcker att biblioteket ibland har dem så kan biblioteket fortfarande räknas som en tredje plats.

Biblioteket förändras, från att ha varit till för de allra fattigaste och ha befunnit sig i smutsiga och slitna lokaler till att vara en plats för alla i en påkostad och medvetet designad byggnad. Man kan anta att biblioteket kommer förändras ännu mer.

Sedan att vara en mötesplats, det tror jag kommer att vara väldigt viktigt. Det tänker jag har blivit tydligt med pandemi, vad det får för konsekvenser för människor som blir isolerade och ska hålla sig hemma och så där. Och att det har känts nu under hösten när restriktionerna släppte, nu är de ju till viss del tillbaka, men när de släppte så kändes det som att det fanns ett uppdämt behov av att kunna komma ut och träffas och mötas. Och där tänker jag att biblioteket i framtiden kommer att vara en väldigt viktig plats (enhetschefen).

Det är inte förvånande att detta blev mer tydligt under pandemin då vi uppmuntrades att stanna hemma själva eller bara ha en väldigt liten cirkel med människor att umgås med. Oldenburg (1989) menar att det är ett problem att människor bara väljer att omge sig med personer med samma bakgrund. Det enhetschefen menar är att när vi tvingas till det uppstår ett behov av att träffa andra människor. Biblioteket har en viktig roll för de som är helt ensamma som kommer till biblioteket dagligen endast för att få vara bland andra människor. Biblioteket är en plats för mångfald, där lokalsamhället finns representerat. Därför kan biblioteket även möta det behov människor har av att möta andra människor, som inte kommer från deras egna kretsar.

Den tredje platsen ska jämna ut och utöka möjligheterna att möta personer som är olika en själv. Statusanspråk ska lämnas utanför och alla i rummet ska vara jämlikar (Oldenburg 1989). Bibliotekssociologen belyser bibliotekspersonalens, inklusive dennes egen, roll i detta.

Både när jag möter mina kollegor, de här personerna och alla andra som jag möter i biblioteket. För det kan ju också betyda något för, det är lite fult att säga så men den socialt utsatta, att den ser att jag bemöter vem som helst som kommer in på samma sätt, alltså artigt, trevligt och så vidare. Det betyder jättemycket (bibliotekssociologen).

Biblioteket är ett rum där framför allt personer som annars är stigmatiserade kan få vara jämlika bland de andra personerna i rummet. Precis som Aabø och Audunson (2012) belyser går det inte alltid att se skillnad på olika människor på biblioteket, mellan den som precis fått ett bokkontrakt och den som är långtidsarbetslös. Även de personer som sticker ut som annorlunda är välkomna på biblioteket. Aabø och Audunson (2012) exemplifierar med den hemlösa man som sitter vid ett bord och luktar illa, trots att ingen annan besökare vill sitta där får han ändå vara där. Detta belyser även bibliotekssociologen då det blir tydligt att hen kan skilja ut socialt utsatta personer från andra besökare, men trots detta bemöter hen dem på precis samma sätt.

Biblioteket har många av de egenskaper Oldenburg (1989) menar karaktäriserar tredje platser. Det fyller den viktiga funktion som ska finnas i varje lokalsamhälle. Även när biblioteket inte har en lekfull stämning eller är en plats för samtal, är det en viktig plats för många. Som både bibliotekssociologen och enhetschefen har pekat på är det en varm, inbjudande plats, bland få andra, som erbjuder en tillgång till teknik, är en plats där alla är välkomna på samma villkor och där alla får ett likartat bemötande.

Kollapsad plats

Oldenburgs (1989) menar att den tredje platsen ska vara ett hem utanför hemmet. Oldenburg lyfter i förhållande till denna egenskap faktiskt den tredje platsens funktion för de personer som inte har en första eller andra plats. I sina exempel lyfter Oldenburg egenföretagare och en person som är hemlös. Egenföretagare använder sitt lokala café på samma sätt som en arbetsplats, det är kring den platsen han strukturerar upp sin dag. Aabø och Audunson (2012) resonerar även kring biblioteket som en andra plats för de som kommer till biblioteket för att studera eller arbeta. Den hemlösa mannens lokala pub blir enligt Oldenburg som hans hem då han får sina behov bättre bemötta där än vad han får av riktiga välfärdsaktörer. För de personer som har ett hem och ett arbete som utgör två olika fysiska platser menar Oldenburg att den tredje platsen ska kännas lika hemlik som det egna hemmet men han lyfter även den tredje platsens funktion för de som inte har ett hem att förhålla sig till

Littman (2021) utvecklar dock detta resonemang väsentligt när hon introducerar begreppet kollapsad plats. Det Littman menar är att det inte är möjligt för alla människor att ha tre fysiskt åtskilda, autonoma platser som utgör första, andra och tredje platser. Hon menar därför att det inte är platsernas fysiska åtskildhet som är centralt utan i stället vilket syfte varje plats har i en persons liv. Syftet med den första platsen är att den erbjuder en känsla av trygghet. Syftet med den andra platsen är att den ger dagarna struktur och livet mening och syftet med den tredje platsen är att den kan erbjuda interaktion med andra människor.

Littman (2021) lyfter äldre, fängslade och hemlösa personers möjligheter att nyttja första, andra och tredje platser. Biblioteket är en tredje plats men för de personer som besöker biblioteket som inte har en första och andra plats kan biblioteket även vara något mer. Littman belyser värdet av att förstå hur socialt utsatta grupper får tillgång till första, andra och tredje platser på ett sätt som är möjligt för dem. Bibliotekssociologen förklarar vilka socialt utsatta grupper det är som kommer till biblioteket:

Framför allt är det personer med komplex psykisk ohälsa och missbruk. Det finns många med komplex psykisk ohälsa som kommer väldigt regelbundet, de med missbruk kommer lite mer sporadiskt. --- I vissa fall vet vi inte alltid ifall de är hemlösa, det finns vissa som upplevs som hemlösa men som har bostad och tvärtom (bibliotekssociologen).

Senare nämns även ensamma äldre personer. Hen beskriver att både de med komplex psykisk ohälsa och de med missbruksproblem ses på biblioteket med en viss regelbundenhet. Under observationerna sågs även samma ensamma äldre personer på biblioteket under flera dagar. Dessa personer befinner sig i biblioteksrummet och nyttjar det på olika sätt. Littmans (2021) menar att det är viktigt att förstå hur socialt utsatta människor kan skapa mening i de platser där de befinner sig, vilket i detta fall är biblioteket.

Ett exempel på hur en person använde biblioteket som en första plats hittas i fältanteckningarna:

En äldre person, med trassligt hår, smutsigt ansikte och smutsiga kläder, med en jacka på sig och en jacka på stolen sitter bekvämt vid en av bibliotekets datorer med fötterna upplagda på en plank under bordet. Hen sitter i en av bibliotekets facksalar och läser vad ser ut som långa artiklar på datorn. Tidvis blundar hen och dennes huvud lutar bakåt, hen verkar andas djupt. När någon harklar sig rycker hen till och återgår till datorn. Huvudet lutar återigen bakåt och munnen öppnas, men bara en liten stund innan hen återigen vänder blicken mot datorn (fältanteckningar).

Personen sitter vid en dator och använder en av bibliotekets tjänster men samtidigt känner personen sig så pass trygg att den även kan sluta ögonen och vila. Utifrån beskrivningen skulle personen kunna vara hemlös och inte ha någon annan varm och lugn plats att vila på. Personen befinner sig i ett tredje rum där alla är välkomna och klimatet är accepterande men samtidigt använder personen biblioteket som ett första rum i vilket hen kan somna till och vila upp sig i. Biblioteket blir en kollapsad plats för den person som inte har ett eget hem eller arbete. Precis som Littman (2021) menar måste inte en första, andra och tredje plats motsvara tre fysiskt olika platser utan platsernas olika syften kan uppfyllas i samma rum. Vilket de kan göra inom biblioteksrummet. För denna person uppfyller biblioteksrummet även funktionen av en första plats där hen känner sig trygg nog att vila.

I en annan fältanteckning observeras en person som verkar använda biblioteket som en andra plats, men inte som en andra plats att studera eller arbeta på.

En äldre person som observerats på biblioteket innan vid borden i kaféet pratar med en väktare om att hen har ont, hen går fram och tillbaka med framför bordet. Vakten säger att personen suttit ner mycket under dagen, personen svarar att hen bara suttit två och en halvtimme men att hen brukar sitta fem till sex timmar. Efter en liten stund packar den äldre personen ihop sina saker, tar på sig jackan och säger att hen ska gå hem. Den äldre personen säger något skämtsamt till vakten innan hen går, de skrattar tillsammans (fältanteckningar).

Littman (2021) menar är den andra platsen, framför allt för äldre personer som inte arbetar, kan ge ens dag en mening och vara en plats kring vilken den äldre kan strukturera upp sin tid. Denna äldre person som uppger att hen är på biblioteket varje dag och ofta under flera timmar verkar använda biblioteket i det syftet. Hen har ett hem att gå till men använder biblioteket som en tredje plats där

hen kan möta folk och socialisera, som i samtalet med vakten, men även som en andra plats kring vilken hen strukturerar upp sina dagar. Även för denna person är biblioteket en kollapsad plats.

Lloyd (2020) menar i sin artikel att det är dessa aspekter av biblioteket som gör biblioteket till en skyddsfaktor i bibliotekets socialt utsatta besökares liv. Det är en plats där man kan ta del av bibliotekets tjänster så som datorerna eller dagstidningarna men det är även ett rum som erbjuder en behaglig temperatur, toaletter, vatten och ett tryggt socialt sammanhang.

De använder biblioteket som alla andra, använder våra tjänster, de kommer för att läsa tidningen, låna böcker, mycket använda internet och den typen av tjänster. Sedan används biblioteket också som ett ställe där man kan vara på dagtid där det är varmt och det är en trygg och säker plats. Så det kan ju också vara att man använder biblioteket som en plats för att vila eller ta igen sig också (enhetschefen).

I och med att biblioteket nu även har en socionom anställd kan biblioteket ha en kompletterande funktion, som den Lloyd (2021) menar att biblioteket måste ta när inte den lokala socialtjänsten har resurser att stödja alla som behöver det. Alla vill inte heller ha hjälp från socialtjänsten utan har valt att vistas på biblioteket eftersom det är en neutral plats där de är välkomna.

Socionomens uppdrag

Bibliotekssocionomens arbete under det pilotprojekt som pågår delas upp i tre uppdrag – det uppsökande, fortbildande och nätverksskapande. Dessa tre uppdrag kommer att diskuteras under respektive rubrik.

Man ville testa att få in ny kompetens. Det är ju inte så att det ena ska utesluta det andra, utan eftersom det redan finns socialt utsatta på biblioteket, om det hjälper att ta in ny kompetens som är van vid att arbeta med de delarna (bibliotekssocionomen).

Då biblioteket tar emot alla, kommer även de personer som välkomnas på allt färre platser att vistas på biblioteket. Kelley et al. (2017) menar att de anställda på biblioteket i deras studie insåg att socialarbetare kunde vara en förmån för bibliotekets besökare då bibliotekarierna saknade både den kunskap och den tid

som krävdes för att bemöta socialt utsatta besökare. Ordinarie bibliotekspersonal har inte heller här kompetensen eller rätt kunskap att bemöta dessa personer på bästa sätt, därför menar bibliotekssocionomen att biblioteket har valt att ta in någon med en socionoms kunskap och kompetens för att arbeta med detta.

Det uppsökande uppdraget

Det uppsökande uppdraget innebär att socionomen ska försöka skapa relationer med personer från ovan beskriva grupper som vistas på biblioteket. Bibliotekssocionomen betonar vikten av att hen är där i egenskap av bibliotekspersonal och inte som representant från socialtjänsten. Trots att hen har tidigare erfarenhet av att arbeta inom socialtjänsten har hen inget myndighetsutövande i sin tjänst på biblioteket och arbetet är ett helt annat än det på socialtjänsten. Detta anser dock bibliotekssocionomen vara en styrka i det relationsskapande arbetet.

(...) många av de jag har mött hittills har ganska lång sträcka till att kontakta socialtjänsten så det har varit ganska bra att vara ganska neutral och att kunna säga att jag har inget journalsystem, jag kan inte skriva att du har varit här. --- (...) hade jag kommit och sagt att jag är från socialtjänsten så hade många varit skeptiska inför att prata med mig. Sedan brukar de fråga efter ett tag 'hur vet du allt det här?' och då kan jag säga att jag har jobbat med detta förut, med socialtjänsten och då kan de tycka att det är okej eftersom jag inte är där nu (bibliotekssocionomen).

Bibliotekssocionomen bär med sig all den kunskap hen har som socionom men möter inte dessa besökare i egenskap av socialsekreterare på ett socialkontor utan som en biblioteksanställd i biblioteksrummet. Detta skapar andra förutsättningar för möten. Att socialtjänsten är förknippat med skepsis pekar på att bibliotekssocionomen som är frikopplad från socialtjänsten har unika möjligheter att utföra socialt arbete med personer som annars inte söker stöd. Kelley et al. (2017) diskuterar hur biblioteket skapar en ny frontlinje för socialt arbete. Det beskriver biblioteket som en ideal miljö för socialarbetare som vill verka för mer social jämlikhet i sitt lokalområde. Biblioteksmiljön erbjuder även unika möjligheter att möta besökare för att erbjuda dem stöd där de är och när de ber om det. Det bibliotekssocionomen gör genom att verka i denna miljö, är det som Littman (2021) menar är en "person-in-environment approach" till socialt arbete.

Något som Littman annars menar saknas i både det praktiska utövandet och undervisningen av socialt arbete.

Ytterligare ett citat pekar på vikten av bibliotekssocionomens kompetens och kunskap i mötet med besökare på biblioteket.

Oftast frågar de inte om det som man själv tycker att de vill ha hjälp med utan ofta får man börja i någon annan ände. Det kanske är någon tvist de har eller att någon vill att jag ska läsa igenom något brev som den vill skriva och klaga på saker till myndigheter. Så det handlar mycket om att bygga förtroende och få någon form av kontakt (bibliotekssocionomen).

En del av arbetet med att bygga relationer är att hjälpa och stödja med sådana saker som bibliotekssocionomen inte anser är det som personen faktiskt behöver hjälp med. Det är en del av bibliotekssocionomens kunskap att veta att detta kan vara ett viktigt steg att ta för att vinna personens tillit. För att sedan kanske kunna komma till det som personen verkligen behöver hjälp med. Att personerna ändå kommer till biblioteket möjliggör för bibliotekssocionomen att fortsätta bygga upp dessa relationer över en längre tid, trots att detta arbete har påverkats av den rådande pandemin. Samtidigt får hen inte journalföra information om olika besökare eller tvinga dem att komma tillbaka om hen anser att de behöver mer hjälp. Hen kan endast hoppas att de kommer tillbaka och göra orosanmälningar i akuta situationer.

Det bibliotekssocionomen har möjlighet att göra i biblioteksrummet är att ha motiverande samtal. Något som Lloyd (2020) även beskrev som den största delen av sitt arbete. En stor del av dessa samtal innebär att bibliotekssocionomen försöker motivera besökare att ta kontakt med rätt instanser, så som med olika delar av socialtjänsten eller frivilligorganisationer. Det är dock inte alltid som dessa personer är intresserade av att ta kontakt med dessa instanser, som tidigare påvisat finns en viss skepsis. Bibliotekssocionomen berättar hur hen hanterar detta:

(...) jag kan förklara hur saker fungerar vilket är en ganska bra grej för att jag kan avdramatisera och neutralisera dem. --- (...) om de säger 'men vad händer om jag går till socialtjänsten' så kan jag förklara hur processen ser ut och det brukar vara rätt viktigt faktiskt, det gör jättemycket (bibliotekssocionomen).

Detta beskriver hen har varit mycket framgångsrikt utifrån dennes tidigare erfarenheter på socialtjänsten. Då denna form av neutraliserande och avdramatiserande samtal brukade resultera i att dennes klienter till slut vågade gå till de instanser de blev kallade till. Denna erfarenhet tar bibliotekssocionomen med sig in i biblioteket när hen i samtal med besökare försöker motivera dem att ta kontakt med eller acceptera stöd från de instanser som finns i staden. Relationsbyggandet som möjliggörs inom biblioteksrummet möjliggör till slut att bibliotekssocionomen får hänvisa besökare vidare till de instanser som kan möta besökarens behov på ett annat sätt än vad biblioteket kan.

Bibliotekssocionomens arbete visar hur socialarbetare kan få information om hur socialt utsatta grupper bygger upp sina egna sociala världar inom ramen för kollapsade platser. Vilket Littman (2021) menar leder till att socialarbetare bättre kan förstå dessa personers levda verkligheter och vilken betydelse platsen har för de personer som socialarbetare arbetar med. Littman pekar på att det i arbetet med exempelvis hemlösa personer kan vara centralt att förstå hur dessa personer konstruerar egna första platser i ett försök att skapa ett socialt sammanhang, trygghet och en känsla av tillhörighet. Som påvisat i denna undersökning finns goda möjligheter att göra detta på biblioteket.

Det fortbildande uppdraget

Det fortbildande uppdraget består av att socionomen utbildar bibliotekspersonalen inom olika områden som berör socialt arbete och de socialt utsatta grupper som kommer till biblioteket. Enligt bibliotekssocionomen och enhetschefen kan det vara föreläsningar som bibliotekssocionomen själv håller eller andra aktörer som träder in såsom frivilligorganisationer eller socialtjänsten. Föreläsningarna har bland annat handlat om vilka insatser staden erbjuder olika grupper, exempelvis de delar av socialtjänstens arbete som har fokus på äldre hemlösa personer eller EU-migranter. De har även behandlat generell kunskap om exempelvis psykisk ohälsa, missbruk och hemlöshet samt informerat om varför vissa personer inte vill söka hjälp. En annan del av det fortbildande uppdraget handlar om bemötandet av besökare, samtal om jobbiga erfarenheter och samtalsövningar om hur personal kan hantera och undvika konfliktfyllda situationer som kan uppstå. Ytterligare en

del är att samarbeta med annan personal på biblioteket såsom väktare. Bibliotekssocionomen fungerar som ett alternativ till ordningsvakterna i konfliktfyllda situationer när bibliotekspersonalen inte vill agera själva.

Det nätverksskapande uppdraget

Det nätverksskapande uppdraget innebär att bibliotekssocionomen ska fungera som en länk mellan biblioteket och de organisationer inom staden som är av relevans för verksamheten. Det kan enligt bibliotekssocionomen röra sig om nätverkande med bland annat polis, fritidsgårdar, socialtjänsten och frivilligorganisationer. Det sker trygghetssamverkande möten mellan olika verksamheter i staden en gång i månaden men bibliotekssocionomen har även kontakt med verksamheterna för att rådgöra kring besökare på biblioteket. Då kan bibliotekssocionomen samarbeta med den andra verksamheten utifrån vad just den besökaren behöver och vill. Littman (2021) menar att insatser på individnivå behövs men att det behöver även kompletteras med samhälleliga insatser och policy-interventioner. Att fler verksamheter ingår i ett nätverk i staden som arbetar med trygghet för alla är ett försök att inte bara arbeta individfokuserat utan även arbeta utifrån ett större samhälleligt perspektiv.

Avslutande diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur ett förändrat offentligt rum speglas i folkbibliotekets vardag och vilken roll socialt arbete får i detta nya landskap. Frågeställningarna var: Hur speglas social förändring i det offentliga rum som folkbiblioteket utgör? Vilken är socionomens roll på folkbiblioteket och vad består det arbetet av? Och vad är det för social utsatthet som identifieras i de gemensamma rum som finns på folkbiblioteket? För att besvara dessa frågor genomfördes två semi-strukturerade intervjuer och observationer. I analysen användes Oldenburgs teori om den tredje platsen samt Littmans teori om kollapsad plats.

Det blir tydligt att förändringar i samhället speglas i biblioteksrummet och i bibliotekets verksamhet. Antalet offentliga platser har under många år blivit allt

färre. Många av de platser som riktar sig till allmänheten riktar sig egentligen inte till *alla* undan endast till de som har råd att konsumera. Dessa platser kontrolleras och övervakas. De som inte passar in, kastas ut. De som bara skulle vilja värma sig, skydda sig från regnet eller prata med någon kastas ut från värmen dessa platser erbjuder till alla andra. Den rumsliga segregationen reflekterar samhällets alltmer växande ekonomiska klyftor.

En plats som fortfarande välkomnar dessa människor är biblioteket.

Folkbiblioteket som ska anpassa sin verksamhet efter sina besökare märker av denna förändring i samhället och anpassar sig genom att anställa en socionom. En socionom som fått i uppdrag att arbeta uppsökande, fortbildande och nätverksskapande. Hen ska uppsöka dessa människor som redan vistas på biblioteket. Personer som har psykisk ohälsa, missbruk, är hemlösa, äldre och ensamma. Bibliotekssocionomen ska använda sin kunskap och kompetens i mötet med dessa personer i den miljö som biblioteket erbjuder. Det är en ideal plats att utföra socialt arbete på eftersom det är miljö som dessa personer faktiskt befinner sig i. Arbetet erbjuder ett perspektiv på hur socialt utsatta personer skapar mening i de platser där de befinner sig. Det är även en ideal miljö om man vill verka för ett mer socialt rättvist samhälle.

Bibliotekets besökare består inte uteslutande av socialt utsatta personer utan även av andra personer. Många kommer till biblioteket för att låna böcker eller studera men många kommer också av helt andra anledningar. De kommer för att använda bibliotekets offentliga toaletter, för att ladda sin mobil eller för att sätta sig och äta något de har med sig. Det finns inte så många andra platser där de får göra det annars. Trots att dessa personer även är välkomna i andra rum kommer de till biblioteket. Denna numera unika plats där lokalsamhället finns representerat erbjuder unika möten mellan människor med olika bakgrunder. De måste inte samtala eller socialisera, de befinner sig bara i samma rum. Dessa möten minskar den rumsliga segregationen som alltmer cementeras i samhället.

Detta är ett rikt ämne för vidare forskning och det är svårt att bara peka i en riktning. I stället vill jag lyfta vikten av ett framtida samarbete mellan socionomer och biblioteksverksamheter. Initiativet att anställa en bibliotekssocionom kom helt

och hållet från bibliotekets sida, även om den lokala socialtjänsten har följt anställningen med intresse var det inte ett delat initiativ. I USA sker samarbeten mellan socionomutbildningar och bibliotek med syftet att hjälpa individuella bibliotek men även för att uppmärksamma bibliotekets betydelse för socialt arbete. Jag tror att sådana här samarbeten skulle vara mycket intressanta att utveckla även i Sverige. För att öppna upp detta nya fält för socialt arbete. I en tid då avståndet mellan professionella och de som befinner sig i utsatta situationer blir allt större utgör bibliotekens gemensamma rum ett intressant fenomen.

Referenslista

Aabø, Svanhild & Audunson, Ragnar. (2012). Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research*, 34, ss. 138-149.

doi:10.1016/j.lisr.2011.06.002

Alneng, Marika. (2021). *Bibliotek som medborgarkontor?* Svensk biblioteksförning.

<https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/10/biblioteken-som-medborgarkontor-2021-ok.pdf>

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl., Stockholm: Liber.

Denscombe, Martyn. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur.

International Federation of Social Workers. (2014). *Global definition av socialt arbete*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> [2021-12-02]

Kelley, Alanna; Rigglesman, Kara; Clara, Ingrid & Navarro, Adria E. (2017). Determining the Need for Social Work Practice in a Public Library. *Journal of Community Practice*, 24(1), ss.112-125.

doi:10.1080/10705422.2016.1269380

Kungliga biblioteket (2021). *Offentliga bibliotek*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/offentliga-bibliotek.html> [2021-12-22]

Lalander, Philip. (2015). Observationer och etnografi. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl., Stockholm: Liber, s. 93–113.

Leckie, Gloria J. & Hopkins, Jeffrey. (2002). The Public Place of Central Libraries: Findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72(3), ss. 326-372.

doi: 10.1086/lq.72.3.40039762

Littman, Danielle Maude. (2021). Third place theory and social work: Considering collapsed place. *Journal of Social Work*, 21(5), ss. 1225-1242.
doi: 10.1177/1468017320949445

Lloyd, Patrick (2020). The Public Library as a Protective Factor: An Introduction to Library Social Work. *Public Library Quarterly*, 39(1), ss. 50–63.
doi:10.1080/01616846.2019.1581872

Lundgren, Lena. (2015a). Resan till Amerikas förenta stater. I Lundgren, L. (red.) *Böcker, bibliotek, bildning*. Stockholm: Stockholmia, ss. 93–114.

Lundgren, Lena. (2015b). Biblioteksutredningen. I Lundgren, L. (red.) *Böcker, bibliotek, bildning*. Stockholm: Stockholmia, ss. 131–141.

Lundgren, Lena; Myrstener, Mats & Wallin, Kerstin E. (2015). Förord. I Lundgren, L. (red.) *Böcker, bibliotek, bildning*. Stockholm: Stockholmia, ss. 7-8.

May, Francine & Black, Fiona. (2010). The Life of the Space: Evidence from Nova Scotia Public Libraries. *Evidence Based Library and Information Practice*, 5(2), ss. 5-34.

Myrstener, Mats. (2015a). Biblioteken i Stockholm. I Lundgren, L. (red.) *Böcker, bibliotek, bildning*. Stockholm: Stockholmia, ss. 79–92.

Myrstener, Mats. (2015b). Stadsbiblioteksfrågan. I Lundgren, L. (red.) *Böcker, bibliotek, bildning*. Stockholm: Stockholmia, ss. 157–175.

Nationalencyklopedin. (u.å.). Knut Tynell. Tillgänglig: Nationalencyklopedin. [2021-11-10]

Oldenburg, Ray. (1989). *The Great Good Place – cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day*. New York: Paragon House.

Oldenburg, Ramon & Brissett, Dennis. (1982). The Third Place. *Qualitative Sociology*, 5(4), ss. 265–284.

doi: 10.1007/BF00986754

Peurell, Erik. (2021). *Myter om folkbibliotek*.

<https://skr.se/skr/skolakulturfritid/kulturfritid/bibliotek/myteromfolkbibliotek.15409.html> [2021-12-22]

Repstad, Pål. (2007). *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David. (2015). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber, s. 220–236.

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Stockholms stadsbibliotek. (2021). *Socialarbetare bland bokhyllorna*.

<https://biblioteket.stockholm.se/artikel/socialarbetare-bland-bokhyllorna> [2021-11-03]

Svensk biblioteks förening (u.å.). *Fakta om bibliotek*.

<https://www.biblioteksforeningen.se/fakta-om-bibliotek/> [2021-12-22]

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl., Stockholm: Liber, s. 17–33.

Tydell, Knut. (1931). *Folkbiblioteken i Sverige*. Stockholm: P. A. Nordstedt & Söners Förlag.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 Informationsblad

Hej!

Jag heter Moa Jörgensen och studerar socionomprogrammet på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Under höstterminen skriver jag min kandidatuppsats om bibliotek och socialt arbete. Jag ska undersöka biblioteket som ett offentligt rum och som en plats där flera socialt utsatta grupper vistas. Som en del av detta ska jag göra observationer för att analysera hur biblioteket används på olika sätt. Jag ska också genomföra intervjuer. Då huvudbiblioteket i [REDACTED] är det enda biblioteket i Sverige som anställt en "bibliotekssocionom" skulle jag önska intervjua dig som enhetschef samt den nyanställda bibliotekssocionomen [REDACTED]. Eftersom ni är först med detta i Sverige är jag väldigt intresserad av att höra era tankar om hur biblioteket har förändrats samt hur ni kom till beslutet att anställa en socionom.

Jag skulle behöva intervjua dig i cirka 45 minuter samt även intervjua [REDACTED] [REDACTED], också i cirka 45 minuter. Intervjuerna behöver genomföras under vecka 47, 48 eller 49 och de får gärna ske digitalt då jag är bosatt i Lund. Skulle du ska kunna vidarebefordra denna information till [REDACTED] då jag inte har [REDACTED] e-mailadress? Eftersom [REDACTED] är det enda biblioteket med en anställd socionom innebär det att jag inte kommer kunna anonymisera ert deltagande, jag kommer dock avidentifiera era berättelser. Ert samtycke för att delta är mycket viktigt. Frågorna jag ställer kommer inte röra er personligen utan de kommer ställas i relation till biblioteket som ett föränderligt offentligt rum.

Intervjuerna kommer att spelas in för att sedan transkriberas. Inspelningarna och det transkriberade materialet kommer att förvaras med hög konfidentialitet och endast jag kommer att ha tillgång till det. Materialet kommer att förvaras på ett USB-minne. Innehållet kommer endast att användas i mitt forskningssyfte. Efter att jag har färdigställt och fått godkänt på min uppsats, under början av nästa år, kommer allt inspelat och transkriberat material att raderas. Ni får självklart tillgång till den färdiga uppsatsen om ni önskar. Deltagande i intervjuerna är frivilligt och ni har rätt att avbryta intervjun eller avbryta ert medverkande i studien utan vidare förklaring till varför.

Jag skulle vara väldigt tacksam för er medverkan och ni får gärna kontakta mig på följande:

[REDACTED]@student.lu.se
07 [REDACTED]

Handledare: Norma Montesino
[REDACTED]@soch.lu.se

Med vänliga hälsningar,
Moa Jörgensen

Bilaga 2 Intervjuguider

Intervjuguide socionom

Inledning:

- Angående samtycke...
- Vad har du för utbildning?
- Vad har du för tidigare arbetserfarenheter?

Bakgrund

- Hur länge har du arbetet på biblioteket?
- Varför har biblioteket anställt en socionom?
  - o Vad är det som hänt som gör att det behövs en socionom på biblioteket?
- Varför sökte du detta arbete?
- Vad är ditt uppdrag?

Social utsatthet på biblioteket

- Vilka är det som kommer till biblioteket?
  - o Av dem – vilka har du kontakt med?
  - o Vad har de för problematik?
  - o Vad gör du för arbete i relation till dem eller andra?
- Följdfrågor beroende på svar om olika grupper.

Att arbeta som socionom på biblioteket

- Vad har du för möjligheter i ditt arbete som socionom på biblioteket?
- Vad har du för begränsningar i ditt arbete som socionom på biblioteket?
  - o Hur är det i jämförelse med dina tidigare arbetsplatser?
- Hur ser du att din socionomutbildning kommer till användning i arbetet på biblioteket?
- Hade du några föreställningar om social utsatthet biblioteket som har infriats under din tid här?
- Hade du några föreställningar som inte har infriats?

Om samarbete

- Hur samarbetar du med de andra som är anställda på biblioteket?
Bibliotekarier, ordningsvakter osv.
- Hur samarbetar du med andra aktörer utanför biblioteket?

Avslutning:

- Finns det något du tycker att jag har missat som du vill lyfta nu?
- Får jag återkomma till dig om jag har missat något?

Intervjuguide enhetschef

Inledning:

- Angående samtycke...

Bakgrund:

- Hur länge har du arbetat inom biblioteksbranschen?
  - o Hur länge har du arbetat på [REDACTED]?
  - o Vad har du för arbetsuppgifter?

Bibliotekets syfte

- Vad är bibliotekets främsta uppdrag?
- Under den tiden du har arbetat inom bibliotek tycker du att bibliotekets uppgifter har förändrats?
- Vad erbjuder biblioteket för tjänster?

Besökarna på biblioteket

- Vilka kommer till biblioteket?
- Har besökarna på biblioteket förändrats?
- Vilka är de vanligaste grupperna?

Att ha en socionom på biblioteket

- Varför bestämde ni er för att ni skulle anställa en socionom?
  - o Händes det något som fick er att bestämma er för detta?
- Vad är socionomens uppdrag på biblioteket?
- Vilka besökare tänker ni att socionomen ska arbeta med?
  - o Hur använder de personerna biblioteket?
  - o Har de kontakt med personalen?
  - o Vad kan biblioteket erbjuda dessa personer?
- Hur tycker du det fungerar att ha en socionom i biblioteket?
  - o Vad finns det för fördelar med att ha en socionom på biblioteket?
  - o Vad finns det för utmaningar med att ha en socionom på biblioteket?
- Skulle ni kunna tänka er att öppna upp för ett samarbete med socialhögskolan eller universitetet?
  - o Ta emot studenter på praktik exempelvis?
- Är biblioteket en plats där socialt arbete ska utövas?

Biblioteket som offentlig plats

- Tänker du att biblioteket behöver omformulera eller kanske utvidga sitt uppdrag utifrån utmaningar i samhället?
- Hur ser du att framtidens bibliotek kan komma att se ut?

Avslutning:

- Finns det något du tycker att jag har missat som du vill lyfta nu?
- Får jag återkomma till dig om jag har missat något?